

УДК 633.63:631.1

А.В. Фурса, к.е.н., провідний науковий співробітник ІЦБ УААН

УДОСКОНАЛЕННЯ ЦІНОВОГО МЕХАНІЗМУ ТА ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ БУРЯКОЦУКРОВОЇ ГАЛУЗІ

Висвітлюються деякі питання, розвитку цукробурякового виробництва та значення цінового механізму і державної фінансової підтримки у підвищенні його ефективності.

Ключові слова: цукробурякове виробництво, ціновий механізм, ціна, собівартість, державна підтримка.

Фінансово-економічна криза, яка розпочалась в кінці 2008 року в Україні, безумовно, вплине на структуру цукробурякової галузі і її окремих суб'єктів. Однак, в цілому цукробурякове виробництво є самодостатньою високоефективною галуззю, яка при чіткій науково-обґрунтованій стратегії свого розвитку, може відіграти позитивну роль в стабілізації економічного життя агропромислового комплексу і країни в умовах кризи. В іншому випадку буде відбуватися подальша монополізація ринку вузьким колом цукрових фірм, банкрутство і скорочення числа виробників, зменшення посівних площ і кількості цукрових заводів, ріст обсягів переробки імпортного цукру-сирцю і, як підсумок — передача вітчизняного ринку цукру іноземним компаніям.

Українська статистика свідчить, що за останні роки фактичні показники собівартості, ефективності та продуктивності цукробурякового виробництва є значно нижчими від тих, яких можливо було б досягти при застосуванні прогресивних технологій. Так, за даними Держкомстату, собівартість 1 тонни цукрових буряків в 2007 р. становила 177,2 грн., ціна реалізації — 157,6 грн., а рівень рентабельності досяг від'ємного (-11,1%) значення (збитку). Загальна окупність вкладеної у виробництво цукрових буряків гривні становила лише 0,889 грн. Тільки Львівська, Рівненська, Тернопільська та Хмельницька області не понесли збитків від виробництва цукрових буряків у 2007 році.

Все це в загальному спричинило значне зменшення обсягів виробництва цукрових буряків та цукру (табл. 1), призвело до дестабілізації економіки бурякосійних господарств та цукрових заводів.

Відтак зроблено висновок, що ефективне функціонування цукробурякової галузі неможливе без забезпечення її суб'єктам умов для розширеного відтворення виробництва шляхом формування такого рівня цін, який би давав змогу відшкодовувати не тільки витрати виробництва, а й забезпечувати отримання певного прибутку. При цьому відшкодовуватись повинні економічно

обґрунтовані витрати, які, крім забезпечення беззбитковості, мають також підвищити його конкурентоспроможність.

Таблиця 1.

Основні показники роботи цукробурякового виробництва України

Роки	Площа, тис. га	Урожайність, т/га	Валовий збір, тис. т.	Цукристість, %	Збір цукру з 1 га, т	Виробництво цукру, млн. т
2001	853	18,3	15575	15,17	1,94	1,657
2002	763	18,9	14452	14,50	1,87	1,428
2003	666	20,1	13392	15,70	2,19	1,456
2004	697	23,8	16600	15,00	2,57	1,788
2005	624	24,8	15468	16,33	3,04	1,897
2006	787	28,5	22421	15,78	3,29	2,592
2007	578	29,4	16978	15,02	3,23	1,867
2008*	387	35,5	13725	17,01	4,07	1,575

*За попередніми даними.

Вперше, з метою стабілізації ситуації в цукробуряковому підкомплексі у 2008 році запроваджено дієвий механізм стимулювання сільськогосподарських підприємств при вирощуванні цукрових буряків. Так, постановою Кабінету Міністрів України від 25 червня 2008 року № 584 «Про внесення зміни до пункту 2 Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у державному бюджеті для державної підтримки виробництва продукції рослинництва» сільськогосподарським підприємствам, які вирощують цукрові буряки для виробництва цукру в межах квоти «А», надається дотація у розмірі 750 гривень на 1 гектар посівів. В 2008 р. загальна сума державної підтримки на вирощування цукрових буряків становить 243,7 млн. грн.

Досвід роботи в умовах доплати за цукросировину 2008 року в розмірі 750 грн. на гектар посіву показав, що за існуючих цін на засоби виробництва галузь вийде лише на рівень беззбитковості, але для досягнення економічно обґрунтованого прибутку рівень доплат на 2009 рік має зрости до 1500 грн./га.

Без суттєвих коректив і запозичення досвіду західних країн щодо застосування високих технологій при виробництві цукрових буряків і цукру українська цукробурякова галузь і надалі буде працювати неефективно. Рівень урожайності цукрових буряків в Україні уже в ближчі роки має бути 45,0-50,0 т/га, а вихід цукру на заводах — 13,5-14,0%, Тільки тоді, при високій якості продукції, цукробуряковий підкомплекс може стати конкурентоспроможним.

І, незважаючи на те, що цукрова галузь є найбільш енерго- і матеріаломісткою в АПК, вона може стати основним джерелом грошових надходжень для підприємств і господарств у наступних маркетингових роках в силу особливостей кон'юнктури внутрішнього і зовнішнього ринків на

сільськогосподарську продукцію.

Більшість сільськогосподарських виробників розчаровані низьким рівнем цін на зерно врожаю 2008 року і різким зниженням його прибутковості, отже зменшать посіви зернових. Не дає належного економічного ефекту захоплення вирощуванням соняшнику в зв'язку з низькою врожайністю цієї культури і зниженням ціни на його насіння; аналогічні обставини з вирощуванням ріпаку, при збиранні якого ще й допущені значні втрати, а також кукурудзи, яка принесла в цьому році значні збитки. Відбувається також значний ріст цін на побічні продукти буряківництва — жом і мелясу, як дефіцитні кормові і технологічні компоненти.

Важливим фактором є стабільний ріст урожайності цукрових буряків, яка в 2008 р. понад 35 т/га. Однак, різкий ріст цін на матеріально-технічні ресурси, найперше, мінеральні добрива, засоби захисту рослин і паливно-мастильні матеріали спонукає до пошуку зниження витрат на виробництво і економії ресурсів.

Собівартість одної тонни реалізованої продукції за останні роки виросла з 137,0 до 177,2 грн., а середня ціна реалізації з урахуванням дотації із 139,1 до 157,6 грн. Рівень рентабельності галузі буряківництва всі роки перебуває на дуже низькому рівні від 1,5 до 11,1%, а в 2002, 2004, 2007 роках одержано збиток -8,6%, -0,8 і -11,1% відповідно (табл. 2).

Таблиця 2.

**Економічна ефективність виробництва цукрових буряків у господарствах
Міністерства аграрної політики України**

Роки	Собівартість реалізованої продукції, грн./т	Ціна реалізації, грн./т*	Рівень рентабельності, %	Окупність 1 грн. витрат, грн.
2001	137,0	139,1	1,5	1,01
2002	140,2	128,1	-8,6	0,91
2003	132,1	140,3	6,2	1,06
2004	136,8	135,7	-0,8	0,99
2005	168,9	177,0	4,8	1,05
2006	167,4	186,0	11,1	1,11
2007	177,2	157,6	-11,1	0,89
2008**	179,0	182,5	2,0	1,02

* Без ПДВ, транспортних, експедиційних та накладних витрат, але з урахуванням дотацій і доплат

** За попередніми даними

Розрахунки показують, що собівартість 1 тонни цукрових буряків при врожайності 40 т/га в 2009 році становитиме близько 180,0 грн./т, мінімальна

ціна — 183,3 грн./т, а це не дозволяє вести просте відтворення, не говорячи вже про розширене.

Закупівельна ціна цукрових буряків має знаходитись в прямій залежності від реалізаційної ціни цукру, яка в 2007-2008 роках у зв'язку із ситуацією на цукровому ринку, знизилась з 3200 до 2850 грн./т з ПДВ, тобто відрегулювати в даній ситуації ціну цукрових буряків неможливо.

Таким чином, дотації виробникам цукрових буряків в розмірі 1500 грн./га, є вкрай необхідними, економічно коректними і обґрунтованими. Без такої дотації буряківникам, за незначним виключенням, призведе до різкого зменшення виробництва цукрових буряків, що в принципі вже відбувається на практиці.

Державна підтримка виробництва цукрових буряків сприятиме забезпеченню продовольчої безпеки держави та збільшенню надходжень до бюджетів всіх рівнів, підвищенню ефективності роботи бурякового підкомплексу, часткового забезпечення його обіговими коштами і у значній мірі може вирішити питання зайнятості і фінансового забезпечення населення, що проживає у сільській місцевості.

Питання дотації постійно пов'язано також з необхідністю адаптації цукробурякового виробництва до вимог СОТ, державної безпеки та перспективами розвитку галузі. Необхідно відмітити, що така дотація може бути тимчасовою і при досягненні врожайності 45-50 т/га рівень рентабельності виробництва цукрових буряків може бути врегульовано закупівельною ціною.

Аналіз технологій вирощування цукрових буряків у США і Німеччині показав, що у цих країнах при практично рівних з Україною витратах на 1 га посіву — 9-10 тис. грн., однакових закупівельних цінах (в США, наприклад, близько 230 грн./т) економічні показники набагато вищі: врожайність майже у 2 рази (55-62 т/га), прибуток у 3-4 рази (5-6 тис. грн.), рівень рентабельності — 50-55%. Іноземні фермери вже давно взяли курс на мінімізацію витрат при вирощуванні цукрових буряків, відмовляються від внесення органічних добрив безпосередньо під урожай, а приорюють соломі попередника, не збирають гичку, а використовують її як добриво, вводять сидерати, оптимізують внесення мінеральних добрив, значно скорочують витрати на заробітну плату (12-15 люд.-год./га проти 120-150 люд.-год./га у нас).

Тому при існуючому рівні оптово-відпускних цін на матеріально-технічні ресурси наступна модифікація існуючого цінового механізму має ґрунтуватися, з однієї сторони, на вдосконаленні запровадженого механізму державної підтримки бурякосійних господарств, з метою здешевлення цукросировини, а з іншої — на підвищенні ефективності виробництва, вдосконаленні технологій, зменшенні втрат цукрових буряків та цукру, стимулюванні підвищення якості продукції, вдосконаленні економічних взаємовідносин між суб'єктами

цукробурякового виробництва.

Annotation. Some problems of development of sugar-beet production and importance of price formation mechanism and state financial support in increasing its efficiency are considered.

Key words: sugar-beet production, price formation mechanism, price, price cost, state support.

УДК 331.108

Ткачук В.В., к.е.н., старший викладач КПНУ імені Івана Огієнка

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ. ЯК ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Проводиться оцінка впливу змін зовнішнього та внутрішнього середовища на здійснення управлінської діяльності. Розглядається можливість удосконалення технології процесу управління.

Ключові слова: технологія процесу управління, управлінське рішення, менеджмент, керівник.

Сучасні умови розвитку ринкової економіки вимагають трансформації виробничих функцій, впровадження новітніх технологій в виробничі процеси, а перш за все перебудови управлінської діяльності. Оскільки управління виступає збудником усіх виробничих процесів, починаючи з планування та закінчуючи контролем, і на сьогодні склалася така ситуація, яка потребує проведення необхідних змін в системі управління, приведення її до вимог ринкової економіки та розв'язання нових задач. Так як зміна зовнішнього середовища позначилася на внутрішніх підсистемах і механізмах функціонування підприємства, змінилася традиційна схема розподілу повноважень і відповідальності. Особливого розгляду потребує удосконалення управлінського процесу та його технологія, оскільки вона являється основною складовою управління в цілому. Підтвердженням цього виступає господарська практика підприємств агропромислового сектору.

Технологія управлінського процесу виступає в якості допоміжного інструменту по регулюванню ситуації як на макро так і на мікро рівнях. Проблемам технології управлінського процесу, їх дослідженням і розробці